

Toptalenten dans en muziek

Evaluatie Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo

Margot Oomens
Hilde Bekkers
Michael Buynsters
Sanne Weijers

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo	7
1.2 Onderzoeksvragen.....	8
1.3 Onderzoeksopzet.....	9
1.4 Leeswijzer	10
2 DAMU-scholen en DAMU-leerlingen	11
2.1 DAMU-scholen en hun samenwerkingspartners	11
2.2 Aantal DAMU-leerlingen.....	12
2.3 Doorstroom van DAMU-leerlingen.....	14
3 Vormgeving onderwijs aan DAMU-leerlingen	16
3.1 Samenwerking tussen DAMU-scholen en aanbieders van hbo-vooropleidingen	16
3.2 Combinatie van regulier vo-onderwijs en vooropleiding	17
3.3 Gebruik mogelijkheden beleidsregel voor verlichten studielast	18
3.4 Begeleiding van DAMU-leerlingen.....	19
4 Knelpunten en positieve punten	20
4.1 Knelpunten en suggesties.....	20
4.2 Positieve punten.....	25
5 Voorwaarden en procedure	29
5.1 Minimumaantal DAMU-leerlingen	29
5.2 Maximumaantal DAMU-scholen	29
5.3 Kwaliteitscontrole en -borging	30
Bijlage 1 Gesprekspartners	32

Samenvatting

De Beleidsregel vestrekking DAMU-licentie vo is bestemd voor leerlingen die een reëel perspectief hebben door te stromen naar een dans- of muziekopleiding op hbo-niveau. Het doel van de beleidsregel is dat deze leerlingen kunnen deelnemen aan een hbo-voortraject met verlichting van de studielast. Hiertoe biedt de beleidsregel DAMU-scholen de volgende mogelijkheden: afwijken voor voorschriften voor onderwijstijd, afwijken voor voorschriften voor vakken en gespreid examen. De beleidsregel is van kracht sinds 1 augustus 2013. Het schooljaar 2013/14 is te beschouwen als een voorbereidingsjaar, waarin de licenties zijn aangevraagd en afgegeven. De daadwerkelijke uitvoering is, gezien de ingangsdatum van deze licenties per 1 augustus 2014, gestart in het schooljaar 2014/15. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Oberon de evaluatie van de beleidsregel uitgevoerd. De hoofdvraag van deze evaluatie is in welke mate de mogelijkheden voor verlichting van de studielast uit de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo volgens betrokkenen voldoen en welke suggesties voor verbetering zij hebben.

DAMU-scholen en leerlingen

Negen vo-scholen hebben sinds de start van de beleidsregel een DAMU-licentie. Dit aantal is in het schooljaar 2017/18 opgelopen tot twaalf. Het totaal aantal DAMU-leerlingen op deze scholen is toegenomen van 664 in het schooljaar 2014/15 tot 853 in het schooljaar 2017/18. Zeven DAMU-scholen bieden zowel een hbo-vooropleiding dans als een hbo-vooropleiding muziek aan. Vier DAMU-scholen hebben alleen een hbo-vooropleiding dans en één school alleen een hbo-vooropleiding muziek. In de schooljaren 2014/15 tot en met 2015/16 stroomt meer dan de helft van de DAMU-leerlingen die hun vo-diploma halen door naar een hbo-opleiding dans of muziek.¹

Bij de aanvraag voor een DAMU-licentie hebben de vo-scholen een steunverklaring van de Vereniging Hogescholen nodig. Om deze te verkrijgen geven de scholen bij hun aanvraag aan met welke hbo-opleiding zij samenwerken. In totaal werken de DAMU-scholen samen met negen hbo-opleidingen die vooropleidingen aanbieden.

Vormgeving onderwijs aan DAMU-leerlingen

Naast hun reguliere vo-opleiding volgen DAMU-leerlingen een hbo-vooropleiding dans of muziek. Alle DAMU-scholen maken in meer of mindere mate gebruik van de mogelijkheid die de beleidsregel biedt om af te wijken van de voorschriften voor onderwijstijd. Ook volgen DAMU-leerlingen minder reguliere vo-vakken dan andere leerlingen. Dat realiseren de DAMU-scholen door gebruik te maken van de mogelijkheid uit de beleidsregel om leerlingen vrijstellingen te geven voor bepaalde vakken. Scholen verschillen van elkaar wat betreft de vrijstellingen die zij geven. De mate waarin DAMU-scholen gebruik maken van de mogelijkheid om leerlingen gespreid examen te laten doen, varieert sterk tussen de scholen. Aan het ene uiterste zien we scholen waar vrijwel alle leerlingen van deze mogelijkheid gebruik maken en aan het andere uiterste scholen waar leerlingen nooit gebruik maken van deze mogelijkheid.

Alle DAMU-scholen geven op een min of meer vergelijkbare wijze vorm aan de begeleiding van DAMU-leerlingen. Net als andere leerlingen hebben de DAMU-leerlingen een mentor, waarbij zij terecht kunnen voor dingen die te maken hebben met het reguliere vo-onderwijs. Daarnaast krijgen de DAMU-leerlingen aparte begeleiding voor dans of muziek, in de vorm van een mentor of coördinator.

---

¹ Ter vergelijking: In Kunstonderwijs Next, de agenda van de Vereniging Hogescholen voor 2016-2020 is te lezen dat de kunstopleidingen selectief zijn in hun aannamebeleid. Gemiddeld laten zij na selectie ongeveer 22% van de aangemelde leerlingen toe.

Ervaringen en suggesties voor verbetering

Met betrokkenen hebben we gesproken over hun ervaringen met de beleidsregel; wat vinden zij positieve punten, welke knelpunten ervaren zijn en wat zijn suggesties om deze weg te nemen of verminderen. Bij betrokkenen gaat het naast DAMU-leerlingen, hun ouders en DAMU-scholen ook om aanbieders van hbo-vooropleidingen dans en muziek, de Stichting DAMU, de VO-raad, de Vereniging Hogescholen en de Inspectie van het Onderwijs. Vrijwel alle betrokkenen zijn positief over de DAMU-regeling. Een van de leerlingen geeft dit treffend weer: “het is mijn droom om school met dans te combineren en op deze manier is dat mogelijk”.

Gezien het overwegend positieve oordeel van de betrokkenen kunnen de knelpunten die zij noemen veelal beschouwd worden als verbeterpunten om de regeling te optimaliseren. Dit betreft de volgende punten:

- *Verbreiding van de DAMU-regeling:* Een deel van de leerlingen, DAMU-scholen en hogescholen geeft aan het jammer te vinden dat de DAMU-regeling beperkt is tot dans en muziek. Zij zouden graag ook andere kunst disciplines toevoegen zoals beeldende kunst, theater en circus.
- *Verduidelijking/versterking/verbreiding positie van vmbo-leerlingen:* Volgens een deel van de betrokkenen is de positie van leerlingen uit de theoretische leerweg in het vmbo onduidelijk binnen de DAMU-regeling. Een suggestie is om de positie van deze leerlingen te versterken door ook doorstroom naar het mbo te beogen. Een klein deel van de betrokkenen zou de regeling graag uitbreiden zodat ook leerlingen van de lagere vmbo-niveaus eronder vallen.
- *Verruiming vrijstellingsmogelijkheden:* Hoewel alle betrokkenen de mogelijkheden voor verlichting van de studielast van DAMU-leerlingen waarderen, zou een deel van de DAMU-scholen en de hogescholen de huidige mogelijkheden graag verruimen. Leerlingen en ouders hebben deze wens niet of nauwelijks. Zij zijn tevreden met de mogelijkheden die er nu zijn. Bovendien vindt een deel van de leerlingen en ouders het van belang dat er met het oog op eventuele doorstroom naar andere vervolgopleidingen dan die voor dans en muziek niet te veel wordt afgeweken van het reguliere onderwijsprogramma.
- *Verbeteren informatievoorziening:* Verschillende DAMU-scholen geven aan dat het moeilijk is om informatie over de DAMU-regeling te vinden. Het is volgens hen lastig om te vinden wat de regels precies inhouden (bijvoorbeeld de vrijstellingen in de onderbouw) en wat de regels voor de praktijk betekenen.
- *Financiering DAMU-onderwijs:* Met uitzondering van leerlingen ervaren alle betrokken partijen de financiering van het DAMU-onderwijs als een knelpunt. Zowel vo-scholen als hogescholen pleiten voor extra bekostiging voor het onderwijs aan DAMU-leerlingen.
- *Verbeteren roosters:* Op veel DAMU-scholen geven met name bovenbouwleerlingen en ouders aan dat het lesrooster niet optimaal is. Zo hebben leerlingen soms overlap in hun rooster in die zin dat een les van een schoolvak op hetzelfde moment gegeven wordt als een dans- of muziekles. Niet alleen het lesrooster, maar ook het jaarrooster is volgens ouders en leerlingen op een groot aantal van de DAMU-scholen een knelpunt. Zij geven bijvoorbeeld aan dat voorstellingen soms direct voor of in een toets- of pta-week vallen.
- *Vergroten bekendheid en draagvlak bij docenten:* Op een deel van de DAMU-scholen geven leerlingen en personeel aan dat zeker niet alle docenten goed op de hoogte zijn van de DAMU-regeling en wat de combinatie van regulier onderwijs met dans/muziekonderwijs voor leerlingen betekent. Leerlingen geven aan dat zij zich hierdoor steeds opnieuw moeten verantwoorden als ze bijvoorbeeld een les missen of een toets willen verzetten.

1 Inleiding

Sinds 1 augustus 2013 is de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo van kracht. Het schooljaar 2013/14 is te beschouwen als een voorbereidingsjaar, waarin de licenties zijn aangevraagd en afgegeven. De daadwerkelijke uitvoering is, gezien de ingangsdatum van de licenties per 1 augustus 2014, gestart in het schooljaar 2014/15. De achtergrond van deze beleidsregel is gelegen in het bevorderen van talentontwikkeling op het gebied van dans en muziek bij leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo). De beleidsregel is bestemd voor leerlingen die een reëel perspectief hebben door te stromen naar een dans- of muziekopleiding op hbo-niveau. Het doel van de beleidsregel is dat deze leerlingen kunnen deelnemen aan een hbo-voortraject met verlichting van de studielast. In de beleidsregel is opgenomen dat deze voor 1 januari 2018 wordt geëvalueerd. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Oberon deze evaluatie uitgevoerd. In dit eerste hoofdstuk lichten wij de beleidsregel nader toe. Vervolgens gaan we in op de onderzoeksvragen en de opzet van het onderzoek. We sluiten af met een leeswijzer voor de rest van de rapportage.

1.1 Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo

Inhoud

De beleidsregel biedt DAMU-scholen drie mogelijkheden voor verlichting van de studielast van DAMU-leerlingen.²

1. Afwijken van de voorschriften met betrekking tot onderwijstijd: in de niet-examenjaren omvat het onderwijsprogramma minimaal 800 klokuren onderwijstijd en het in examenjaar minimaal 500 klokuren.³
2. Afwijken van de voorschriften voor vakken:
  - Onderbouw: een DAMU-leerling kan ontheffing krijgen voor de onderdelen van het onderwijsprogramma die betrekking hebben op de kerndoelen bewegen en sport. Voorwaarde hierbij is dat de vo-school zorg draagt voor een alternatieve adequate begeleiding op het gebied van gezondheidsaspecten van beweging en houding in relatie tot het voortraject dans- of muziekvakonderwijs.
  - Bovenbouw vmbo theoretische leerweg: een DAMU-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding en maatschappijleer.
  - Bovenbouw havo: een DAMU-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding, maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming (CKV), en voor het keuzevak of het profielkeuzevak.
  - Bovenbouw vwo: een DAMU-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding, maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming (CKV), algemene natuurwetenschappen en voor het keuzevak of het profielkeuzevak.
3. Gespreid examen: DAMU-leerlingen die in hun examenjaar zitten en door audities of optredens niet (volledig) kunnen deelnemen aan het examen, kunnen hun examens spreiden over twee jaar.

² DAMU-scholen zijn vo-scholen die in het kader van de beleidsregel een licentie hebben gekregen. De leerlingen van deze scholen die een hbo-voortraject dans of muziek volgen zijn DAMU-leerlingen.

³ Sinds augustus 2015 is de Wet modernisering onderwijstijd vo van kracht. Volgens deze wet bedraagt de onderwijstijd in het vmbo in totaal minimaal 3.700 klokuren, in het havo minimaal 4.700 klokuren en in het vwo minimaal 5.700 klokuren. Er wordt gewerkt met een gemiddelde urennorm van 1.000 klokuren in niet examenjaren en van 700 klokuren in het examenjaar. Er wordt niet langer gewerkt met een minimale urennorm per schooljaar. Indien deze berekeningswijze ook voor DAMU-scholen gevolgd wordt, betreffen de minimale aantal klokuren onderwijstijd voor vmbo 2.900, voor havo 3.700 en voor vwo 4.500.

Voorwaarden

In de beleidsregel zijn een aantal voorwaarden opgenomen voor vo-scholen met een DAMU-licentie, waaronder:

- Het totaal aantal vo-scholen met een DAMU-licentie is maximaal 12.
- Het minimum aantal DAMU-leerlingen op een vo-school is 15.
- De DAMU-licentie wordt verstrekt aan een vo-vestiging en niet aan de gehele vo-school.⁴
- In een bij het schoolplan opgenomen beleidsnotitie geeft de DAMU-school aan op welke wijze de school zorg draagt voor flexibiliteit in de lesprogramma's en bij het afleggen van toetsen en hoe invulling wordt gegeven aan de specifieke kunstvakken. Voor dit laatste kan de vo-school een samenwerkingsovereenkomst sluiten met een hbo-opleiding.
- De vo-school heeft een steunverklaring van de HBO-raad⁵ voor de aanvraag van een DAMU-licentie.
- Op de vo-school is onderwijzend personeel aanwezig en aanspreekbaar op de afstemming van de werkzaamheden die verband houden met de DAMU-licentie en dat voorziet in de begeleiding van de DAMU-leerlingen.
- Zwakke en zeer zwakke scholen kunnen geen DAMU-licentie aanvragen.

1.2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van de evaluatie luidt: in welke mate voldoen de mogelijkheden voor verlichting van de studielast die de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo biedt en welke suggesties voor verbetering hebben betrokkenen? Deze hoofdvraag hebben we uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

1. DAMU-scholen en DAMU-leerlingen

- Hoeveel DAMU-scholen zijn er?
- Met welke hbo-opleidingen werken deze DAMU-scholen samen?
- Hoeveel DAMU-leerlingen zijn er en hoe zijn deze verdeeld over dans en muziek en over leerjaren en onderwijstypen?
- Hoe is de doorstroom van DAMU-leerlingen?

2. Vormgeving onderwijs aan DAMU-leerlingen

- Hoe ziet de samenwerking tussen DAMU-scholen en de aanbieders van hbo-vooropleidingen eruit?
- Hoe ziet de combinatie van regulier vo-onderwijs en hbo-vooropleiding eruit?
- In welke mate maken DAMU-scholen gebruik van de mogelijkheden voor verlichting van de studielast uit de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo?
- Hoe verzorgen scholen de begeleiding van DAMU-leerlingen?

3. Knelpunten en positieve punten

- Welke knelpunten ervaren betrokkenen in de beleidsregel en bij de vormgeving van het onderwijs aan DAMU-leerlingen?
- Welke suggesties hebben betrokkenen om deze knelpunten te verminderen of weg te nemen?
- Wat zijn volgens betrokkenen positieve punten van de beleidsregel?

---

⁴ Vanwege de leesbaarheid spreken wij in deze offerte van DAMU-scholen.

⁵ Huidige naam is Vereniging Hogescholen.

4. Voorwaarden en procedure

- Wat vinden betrokkenen van het verplichte minimumaantal van 15 DAMU-leerlingen voor een DAMU-school?
- Wat vinden betrokkenen van het maximale aantal van 12 DAMU-scholen?
- Is er bij voorgaande twee vragen een onderscheid tussen dans en muziek?
- Wat vinden betrokkenen van de kwaliteitscontrole en -borging van het DAMU-onderwijs?

1.3 Onderzoeksopzet

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen hebben we meerdere onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Voor de onderzoeksvragen behorend bij het eerste onderwerp (aantal DAMU-scholen en DAMU-leerlingen) hebben we bij de DAMU-scholen gegevens opgevraagd over leerlingenaantallen en doorstroomgegevens. De overige onderzoeksvragen zijn beantwoord met behulp van interviews met betrokkenen. We hebben de volgende groepen betrokkenen geïnterviewd:

- DAMU-scholen:⁶
  - personeel: op elke DAMU-school hebben we een groeps gesprek gehouden met ongeveer 6 personen waaronder de DAMU-coördinator, docenten/mentoren die nauw betrokken zijn bij het onderwijs aan DAMU-leerlingen en op sommige scholen ook de dans/muziekcoördinator van de hogeschool;⁷
  - DAMU-leerlingen: op elke DAMU-school hebben we een groeps gesprek gehouden met ongeveer 8 DAMU-leerlingen, vanuit verschillende leerjaren en indien relevant verspreid over dans en muziek;
  - ouders van DAMU-leerlingen: van elke DAMU-school hebben we een paar ouders van DAMU-leerlingen gesproken, in sommige gevallen betrof dit een groepsinterview en in andere gevallen hebben we de ouders telefonisch gesproken.
- Aanbieders van hbo-vooropleidingen dans en muziek: we hebben een groeps gesprek gehouden met vertegenwoordigers van de hbo-vooropleidingen dans en muziek (zie bijlage 1 voor een overzicht van de gesprekspartners).⁸
- Stichting DAMU: we hebben gesproken met de voormalige voorzitter.
- VO-raad, Vereniging Hogescholen en Inspectie van het Onderwijs: met elk van deze drie organisaties hebben we een telefonisch interview gehouden (zie bijlage 1 voor een overzicht van de gesprekspartners).

Voor de interviews hebben we de onderzoeksvragen per groep betrokkenen uitgewerkt in interviewleidraden. Van de interviews hebben we een verslag gemaakt dat we ter akkoord hebben voorgelegd aan de geïnterviewden. Eventuele opmerkingen hebben we verwerkt in de definitieve versies van de interviewverslagen.⁹

---

⁶ Op één school die pas vorig schooljaar de DAMU-licentie heeft gekregen hebben we geen gesprekken gehouden. De informatie van de betreffende school hebben we verkregen via telefonisch en mailcontact met de directeur van de betreffende school.

⁷ Op één school hebben alleen met de DAMU-coördinator gesproken.

⁸ Aanvullend op dit groeps gesprek hebben we op verzoek van de opdrachtgever met een aanbieder een apart interview gehouden.

⁹ Bij het schrijven van voorliggende conceptrapportage hebben we nog niet voor alle interviewverslagen een akkoord ontvangen. De verwachting is niet dat eventuele opmerkingen die we nog ontvangen, leiden tot bijstellingen van de rapportage.

1.4 Leeswijzer

In deze rapportage presenteren we de bevindingen van de evaluatie van de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo. In het tweede hoofdstuk schetsen we het DAMU-landschap: hoeveel DAMU-scholen en -leerlingen zijn er, met welke aanbieders van hbo-vooropleidingen werken de DAMU-scholen samen en hoe is de doorstroom van DAMU-leerlingen. In hoofdstuk 3 staat de vormgeving van het onderwijs aan DAMU-leerlingen centraal. Knelpunten en positieve punten die betrokkenen ervaren, bespreken we in hoofdstuk 4. Tot slot gaan we in hoofdstuk 5 in op de mening van betrokkenen over enkele specifieke punten uit de beleidsregel. Achtereenvolgens besteden we daarbij aandacht aan het verplichte minimumaantal van 15 DAMU-leerlingen, het maximumaantal van 12 DAMU-scholen en de kwaliteitscontrole en -borging.

2 DAMU-scholen en DAMU-leerlingen

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Hoeveel DAMU-scholen zijn er?
- Met welke hbo-opleidingen werken deze DAMU-scholen samen?
- Hoeveel DAMU-leerlingen zijn er en hoe zijn deze verdeeld over dans en muziek en over leerjaren en onderwijstypen?
- Hoe is de doorstroom van DAMU-leerlingen?

Voor de beantwoording van deze vragen hebben we gebruik gemaakt van informatie die is aangeleverd door de DAMU-scholen, in sommige gevallen aangevuld met informatie afkomstig van de hogeschool waarmee een DAMU-school samenwerkt. Voordat we de antwoorden op de onderzoeksvragen presenteren, geven we eerst een korte reflectie op de beschikbaarheid van de gevraagde informatie. We hebben de DAMU-scholen gevraagd om voor de looptijd van de beleidsregel, schooljaren 2014/15 tot en met 2017/18, gegevens te leveren over het aantal DAMU-leerlingen, totaal en uitgesplitst naar onderwijstype en leerjaar en over de doorstroom van geslaagde DAMU-leerlingen. Een deel van de scholen had deze gegevens direct beschikbaar, terwijl andere scholen redelijk wat tijd nodig hadden om de gevraagde gegevens uit hun administratie te halen. In enkele gevallen hebben we de gevraagde gegevens niet compleet ontvangen. In die gevallen hebben we op basis van de wel bekende cijfers en aanvullende informatie, de ontbrekende gegevens berekend. Hierdoor kunnen we een betrouwbare schatting geven van het aantal DAMU-leerlingen en de verdeling over leerjaren en onderwijstypen en van de doorstroom van DAMU-leerlingen. Met het oog op de toekomst is het volgens ons raadzaam dat alle DAMU-scholen zicht houden op de schoolloopbaan van hun DAMU-leerlingen. Op die manier kan de in deze rapportage gepresenteerde informatie eenvoudiger in beeld gebracht worden en kan bovendien zicht verkregen worden op bijvoorbeeld op- en afstroom, en zittenblijven van DAMU-leerlingen.

2.1 DAMU-scholen en hun samenwerkingspartners

In het najaar van 2017 zijn er twaalf DAMU-scholen. Negen scholen hebben sinds de start van de beleidsregel een DAMU-licentie en zijn dus in het schooljaar 2014/15 gestart met de daadwerkelijke uitvoering. Twee scholen hebben hun licentie een jaar later gekregen en de laatste school heeft de licentie sinds vorig schooljaar. Zeven DAMU-scholen bieden zowel een hbo-vooropleiding dans als een hbo-vooropleiding muziek aan. Vier DAMU-scholen hebben alleen een hbo-vooropleiding dans en één school alleen een hbo-vooropleiding muziek.

Bij de aanvraag voor een DAMU-licentie hebben de vo-scholen een steunverklaring van de Vereniging Hogescholen nodig. Om deze te verkrijgen geven de scholen bij hun aanvraag aan met welke hbo-opleiding zij samenwerken. In totaal werken de DAMU-scholen samen met negen hbo-opleidingen die vooropleidingen aanbieden. Het betreft twee aanbieders van hbo-vooropleidingen voor dans en muziek, vier van hbo-vooropleidingen dans en drie van hbo-vooropleidingen muziek. Sommige aanbieders van hbo-vooropleidingen werken samen met meerdere DAMU-scholen. In tabel 2.1 staat een overzicht van de DAMU-scholen en hun samenwerkingspartner.

Tabel 2.1 DAMU-scholen en hun samenwerkingspartners

DAMU-school	Formele hbo-samenwerkingspartner
Beekdal Lyceum te Arnhem	ArtEZ (dans) ¹⁰
Bonnefantten College, VHBO Maastricht te Maastricht	Codarts (dans) Conservatorium Maastricht (muziek)
Gerrit van der Veen College te Amsterdam	Conservatorium van Amsterdam (muziek) Academie voor Theater en Dans: Nationale Balletacademie (dans) Lucia Marthas Institute for Performing Arts (dans) ¹¹
Havo/Vwo voor muziek en dans te Rotterdam	Codarts (dans en muziek)
Het Stedelijk Lyceum, locatie Kottenpark te Enschede	ArtEZ (dans)
Individueel Voortgezet Kunstzinnig Onderwijs (IVKO) te Amsterdam	Academie voor Theater en Dans: 5 o'clock class (dans) Conservatorium van Amsterdam (muziek)
Interfaculteit School voor Jong Talent te Den Haag	Koninklijk Conservatorium (dans en muziek)
Koning Willem II College te Tilburg	Fontys Hogeschool voor de Kunsten (dans)
RSG 't Rijks te Bergen op Zoom	Koninklijk Conservatorium (dans en muziek)
Thorbecke Voortgezet Onderwijs te Rotterdam	Lucia Marthas Institute for Performing Arts (dans)
Valuas College te Venlo	ArtEZ (dans) Conservatorium Maastricht (muziek) Fontys Hogeschool voor de Kunsten (musical)
Zernike College, Harens Lyceum te Haren	Prins Claus Conservatorium (muziek)

2.2 Aantal DAMU-leerlingen

Totaal aantal DAMU-leerlingen

In de vorige paragraaf hebben we gezien dat er momenteel in totaal 12 DAMU-scholen zijn. Op deze scholen zitten in het schooljaar 2017/18 in totaal 853 leerlingen. In grafiek 2.1 geven we de ontwikkeling van het leerlingenaantal in de schooljaren 2014/15 tot en met 2017/18 weer. In de grafiek zien we dat het aantal DAMU-leerlingen in de jaren 2014/15 tot en met 2016/17 geleidelijk toeneemt en in het schooljaar 2017/18 ongeveer gelijk is aan het jaar ervoor. De toename van het totaal aantal DAMU-leerlingen in de eerste drie schooljaren hangt samen met de toename van het aantal DAMU-scholen. In 2014/15 waren er negen DAMU-scholen, een jaar later elf en vanaf 2016/17 twaalf. De groei van het aantal scholen verklaart echter niet de gehele toename van het leerlingenaantal. Ook op de negen oorspronkelijke DAMU-scholen groeit het totaal aantal leerlingen.

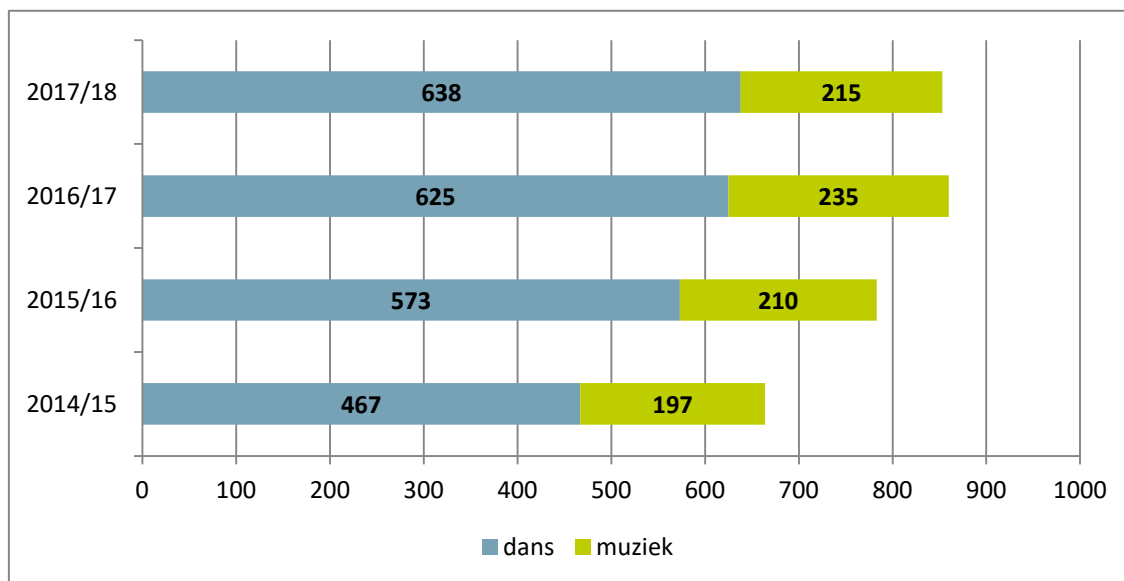
De verdeling van het aantal leerlingen naar dans¹² en muziek laat lichte schommelingen zien in de periode 2014/15 tot en met 2017/18. Het percentage dansleerlingen ligt ongeveer tussen de 70% en 75% en het percentage muzikleerlingen tussen de 30% en 25%.

¹⁰ Deze DAMU-school is zeer recent gestart om samen met ArtEZ de mogelijkheden voor een vooropleiding muziek te verkennen.

¹¹ Formeel is deze hbo-opleiding onderdeel van de Hanzehogeschool, locatie Amsterdam.

¹² De aantallen dansleerlingen in deze paragraaf zijn inclusief musicalleerlingen.

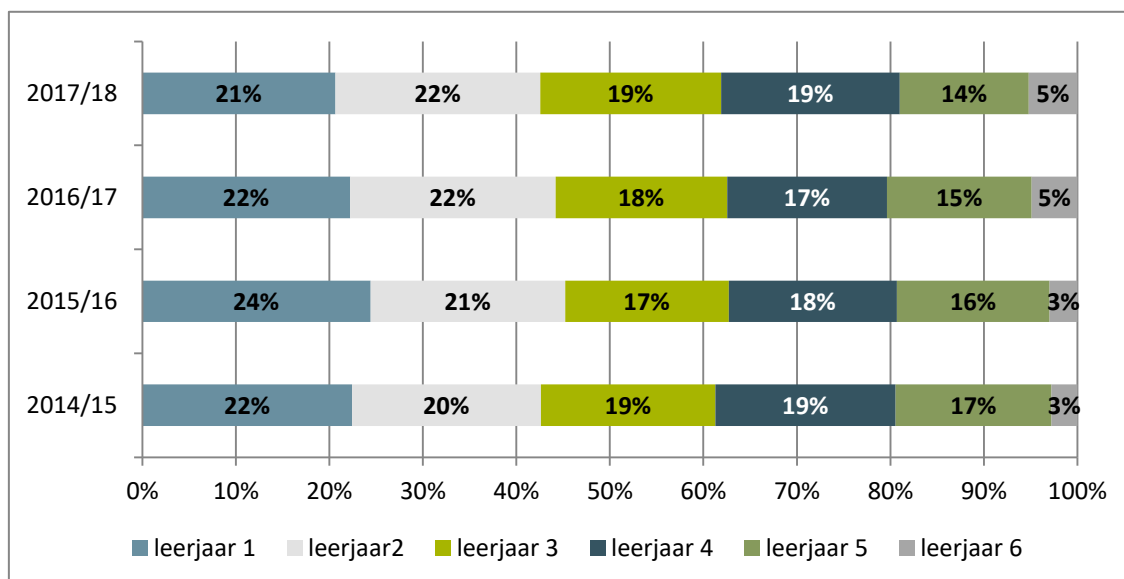
Grafiek 2.1 Totaal aantal DAMU-leerlingen, 2014/15 tot en met 2017/18

Uit aanvullende analyses blijkt dat er grote verschillen zijn tussen het aantal DAMU-leerlingen per school. In 2017/18 heeft de kleinste DAMU-school acht DAMU-leerlingen en de grootste heeft er ruim 200. Er zijn in 2017/18 twee DAMU-scholen die 15 of minder DAMU-leerlingen hebben, vier scholen hebben 16 tot 50 DAMU-leerlingen, twee scholen hebben 51 tot 100 DAMU-leerlingen en de overige vier scholen hebben meer dan 100 leerlingen. Net als het totaal aantal DAMU-leerlingen neemt ook het gemiddelde aantal DAMU-leerlingen per school toe in de periode 2014/15 tot en met 2016/17 (van 55, via 65 naar 72) en is dit aantal in het jaar 2017/18 ongeveer gelijk aan het jaar ervoor.

Verdeling over leerjaren

Grafiek 2.2 Totaal aantal DAMU-leerlingen naar leerjaar, 2014/15 tot en met 2017/18

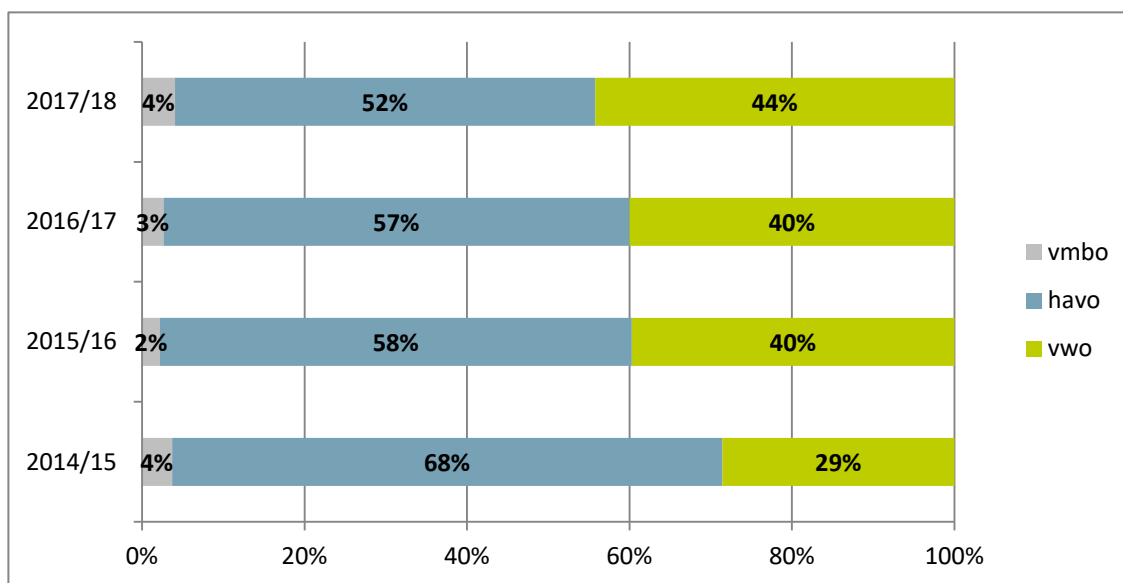

De verdeling van de DAMU-leerlingen is nagenoeg stabiel in de schooljaren 2014/15 tot en met 2017/18. Als we per schooljaar kijken is het percentage in de eerste vijf leerjaren steeds iets lager dan in het voorgaande leerjaar. Dat zien we ook als we een zogenaamd cohort leerlingen volgen. We vergelijken daarbij steeds een leerjaar met een leerjaar hoger in het volgende schooljaar. Ook dan zien we dat het percentage in een leerjaar hoger in het volgende schooljaar steeds iets lager ligt dan het jaar daarvoor. Dat wijst erop dat erop dat de tussentijdse uitstroom van DAMU-leerlingen iets groter is dan de tussentijdse instroom. Het percentage leerlingen in het zesde leerjaar is aanzienlijk lager dan in de andere leerjaren. Dat komt omdat er in het zesde leerjaar alleen nog vwo-leerlingen zijn en het aandeel vwo-leerlingen bovendien veel kleiner is dan het aandeel havo-leerlingen.

Verdeling over onderwijstypen

In de onderbouw zitten de DAMU-leerlingen op een deel van de scholen bij elkaar in gemengde klassen. Hierdoor is een onderverdeling naar onderwijstype voor de onderbouw niet goed mogelijk. In de bovenbouw zitten de leerlingen voor het reguliere onderwijs wel in klassen die ingedeeld zijn op basis van hun onderwijsniveau. In grafiek 2.2 presenteren we de verdeling van de DAMU-leerlingen in de bovenbouw naar onderwijstype.

Grafiek 2.3 Aantal DAMU-leerlingen leerjaar 4 tot en met 6 naar onderwijstype, 2014/15 tot en met 2017/18

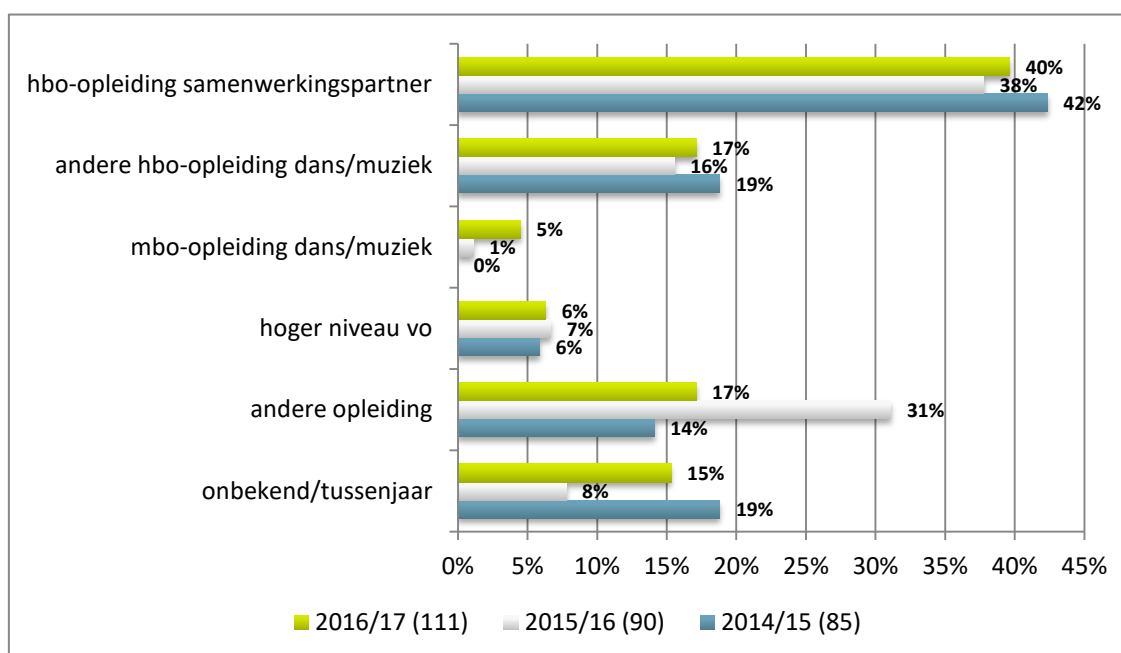
Met uitzondering van het schooljaar 2014/15 is de verdeling van de DAMU-leerlingen over de onderwijstypen in de bovenbouw redelijk stabiel. Een zeer klein gedeelte van de leerlingen zit op het vmbo, iets meer dan de helft van de leerlingen zit op het havo en iets minder dan de helft van de leerlingen op het vwo.

2.3 Doorstroom van DAMU-leerlingen

De DAMU-regeling is bestemd voor leerlingen die een reëel perspectief hebben om door te stromen naar een dans- of muziekopleiding op hbo-niveau. Een interessante vraag is dan ook hoe de doorstroom van DAMU-leerlingen eruit ziet. Gaan zij na het behalen van hun vo-diploma daadwerkelijk naar een

hbo-opleiding dans of muziek of volgen zij (gedwongen) een andere opleiding?¹³ Om dit in beeld te brengen hebben we de scholen gevraagd informatie te leveren over de doorstroom van DAMU-leerlingen. We hebben de gevraagde informatie niet van alle scholen ontvangen.¹⁴ De gegevens die we presenteren in grafiek 2.4 hebben betrekking op de leerlingen die geslaagd zijn in het betreffende schooljaar. In de grafiek is dit aantal per schooljaar tussen haakjes weergegeven.

Grafiek 2.4 Doorstroom van geslaagde DAMU-leerlingen, 2014/15 tot en met 2017/18

In alle drie de schooljaren stromen in verhouding de meeste DAMU-leerlingen door naar de dans- of muziekopleiding waar zij hun vooropleiding hebben gevolgd. Het aandeel leerlingen dat doorstroomt naar een hbo-opleiding dans of muziek, van de eigen samenwerkingspartner of op een ander hbo, is in alle jaren meer dan de helft. In het schooljaar 2014/15 is dit 61% van de leerlingen, in 2015/16 53% en in 2016/17 57%.

We hebben geen cijfers van de doorstroom van leerlingen van de DAMU-scholen voor invoering van de DAMU-regeling. Om de doorstroom van de DAMU-leerlingen naar hbo-opleidingen voor dans/muziek in perspectief te plaatsen, maken we gebruik van landelijke cijfers. In *Kunstonderwijs Next*, de agenda van de Vereniging Hogescholen voor 2016-2020 is te lezen dat de kunstopleidingen selectief zijn in hun aannamebeleid. Gemiddeld laten zij na selectie ongeveer 22% van de aangemelde leerlingen toe. De daadwerkelijke doorstroom van DAMU-leerlingen naar een hbo-opleiding voor dans of muziek ligt aanzienlijk hoger dan dit gemiddelde. Omdat we niet weten of alle DAMU-leerlingen die hun vo-diploma halen zich ook aanmelden en meedoen aan de selectie, valt de vergelijking waarschijnlijk nog iets gunstiger uit voor de DAMU-leerlingen.

¹³ Op basis van de beschikbare gegevens weten we niet of leerlingen een andere opleiding zijn gaan volgen omdat zij niet zijn toegelaten tot een hbo-opleiding dans of muziek of omdat een andere opleiding hun voorkeur had.

¹⁴ Van één school is bekend dat de benodigde informatie niet beschikbaar is op de school. In de schooljaren 2014/15 en 2015/16 ontbreekt informatie van 1 DAMU-school en hebben we van een andere DAMU-school alleen de doorstroomgegevens van leerlingen van één vooropleiding. Dat laatste geldt ook voor het schooljaar 2016/17. Daarnaast ontbreken in dat schooljaar gegevens van 2 DAMU-scholen. Het aantal leerlingen waarvan we gegevens missen bedraagt in de schooljaren 2014/15 en 2015/16 ongeveer 15 en in het schooljaar 2016/17 ongeveer 20.

3 Vormgeving onderwijs aan DAMU-leerlingen

In dit hoofdstuk geven we antwoord op volgende onderzoeksvragen:

- Hoe ziet de samenwerking tussen DAMU-scholen en de aanbieders van hbo-vooropleidingen eruit?
- Hoe ziet de combinatie van regulier vo-onderwijs en hbo-vooropleiding eruit?
- In welke mate maken DAMU-scholen gebruik van de mogelijkheden voor verlichting van de studielast uit de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo?
- Hoe verzorgen scholen de begeleiding van DAMU-leerlingen?

In elke paragraaf staat een onderzoeksvraag centraal. Ter illustratie van onze bevindingen nemen we citaten uit de interviews op.

3.1 Samenwerking tussen DAMU-scholen en aanbieders van hbo-vooropleidingen

Wat betreft de samenwerking tussen DAMU-scholen en de hogescholen die vooropleidingen dans en muziek aanbieden kunnen we drie varianten onderscheiden.

1. De eerste variant is een intensieve samenwerking, waarin de hogeschool zorg draagt voor de inhoud van het vooropleidingsprogramma en docenten van de hogeschool de lessen van de vooropleiding verzorgen. Een dans/muziekcoördinator van de hogeschool zorgt voor een goede communicatie en afstemming met de vo-school. In deze variant zijn er korte lijntjes en vindt regelmatig overleg plaats tussen de hogeschool en de middelbare school. Leerlingen zeggen over deze samenwerkingsvariant: *“We krijgen echt les van topdocenten, ze zijn bevlogen en heel erg goed.”* Leerlingen van een andere school zeggen: *“De danslessen worden gegeven door hbo-docenten en zijn daardoor van hoge kwaliteit.”* Docenten en coördinatoren merken op: *“Docenten van de artistieke vakken en de schoolvakken kennen elkaar en hebben vaak informeel overleg over wat het beste is voor een leerling.”*
2. De tweede variant is een samenwerking waarbij de vo-school de vooropleiding volledig over laat aan de hbo-opleiding en in de praktijk weinig te maken heeft met de vooropleiding. De middelbare school past in deze variant de roosters zodanig aan dat leerlingen lessen kunnen volgen op de vooropleiding. In deze variant is weinig overleg en vindt weinig afstemming plaats tussen de vo-school en de hbo-opleiding. De hogeschool draagt volledige zorg voor het vooropleidingsprogramma. Leerlingen zeggen over deze variant: *“Het is heel flexibel. Als er een probleem is met het rooster, kunnen we met de DAMU-coördinator overleggen. En als we iets graag willen, is er eigenlijk altijd wel iets te regelen.”* Ouders van een andere school zijn positief, maar hebben ook een kanttekening: *“Het is heel goed dat de combinatie met de vooropleiding mogelijk is en dat mijn zoon zijn talent al vroeg verder kan ontwikkelen. Het zou optimaler zijn als de middelbare school samengaat met de vooropleiding.”*
3. Bij bovenstaande twee samenwerkingsvarianten bepalen de hogescholen de inhoud van de vooropleidingen en geven docenten van de hogescholen de lessen. De hogescholen zijn daarmee verantwoordelijk voor de kwaliteit van de vooropleiding. Bij de derde samenwerkingsvariant ligt deze verantwoordelijk primair bij de vo-school. De vo-school geeft het vooropleidingstraject zelf vorm en de docenten van de vo-school verzorgen de dans/muzieklessen. De hbo-opleiding staat bij deze samenwerkingsvariant dus meer op afstand, waarbij docenten van de hbo-opleiding een adviserende rol hebben en aanwezig zijn bij belangrijke momenten, zoals audities en presentaties.

Leerlingen zijn tevreden over deze variant, maar plaatsen ook een kanttekening: *“We zijn dankbaar voor de kans die school ons geeft om ons te ontwikkelen op het gebied van dans/muziek. Maar we zouden graag meer excursies hebben naar bijvoorbeeld hogescholen en voorstelling en meer zicht willen hebben op vervolgopleidingen.”*

3.2 Combinatie van regulier vo-onderwijs en vooropleiding

Het aantal uren dansonderwijs van de DAMU-leerlingen varieert op scholen tussen ongeveer negen en twintig uur per week en het aantal uur muziekonderwijs ligt tussen de 2,5 en twaalf uur per week. Naast deze lessen hebben muziekleerlingen ook tijd nodig voor zelfstudie (oefenen op hun hoofd- en bij-instrument). In de praktijk is het aantal uren dat dans- en muziekleerlingen besteden aan hun artistieke vak daarom ongeveer gelijk. Het aantal uur per week dat leerlingen besteden aan dans en muziek loopt vaak op in de loop der jaren, in de eerste leerjaren van het vo is dit aantal kleiner dan aan het einde van het vo. In bepaalde periodes is de tijdsinvestering voor dans en muziek vaak groter dan de hiervoor genoemde aantallen. Voorafgaand aan voorstellingen, optredens en concerten zijn er namelijk extra repetities.

Klassenindeling

Er zijn twee vo-scholen die uitsluitend DAMU-leerlingen hebben. Op deze scholen zitten de DAMU-leerlingen in alle leerjaren logischerwijs alleen met andere DAMU-leerlingen in een klas. Op de andere DAMU-scholen hangt de indeling van de klassen samen met het aantal DAMU-leerlingen en het aantal andere leerlingen met een toptalent (bijvoorbeeld sport). Als er veel van deze leerlingen zijn, kiezen de scholen er in de onderbouw meestal voor om ze in aparte ‘talentklassen’ bij elkaar te zetten. Op scholen die weinig DAMU-leerlingen en overige ‘toptalentleerlingen’ hebben, zitten de DAMU-leerlingen verspreid over de reguliere klassen. Dat geldt, met uitzondering van de twee scholen met alleen DAMU-leerlingen, ook voor de leerlingen in de bovenbouw.

Moment van dans- en muzieklessen

Voor de roostering van dans- en muzieklessen kunnen we drie hoofdvarianten onderscheiden. In de eerste variant is er een geïntegreerd rooster, waarbij kunstvakonderwijs en regulier onderwijs elkaar afwisselen. Leerlingen hebben bijvoorbeeld om en om twee lessen dans en twee lessen regulier onderwijs. In een tweede variant zien we een andere vorm van een geïntegreerd rooster, waarin leerlingen ofwel ‘s ochtends kunstvakonderwijs volgen en ‘s middags regulier onderwijs, ofwel ‘s ochtends regulier onderwijs en ‘s middags kunstvakonderwijs. De dag is voor leerlingen op deze manier als het ware in twee blokken opgedeeld. In de derde variant volgen leerlingen overdag regulier onderwijs en mogen ze ofwel iets eerder weg aan het eind van de middag voor hun kunstvakonderwijs, ofwel volgen ze hun kunstvakonderwijs volledig buiten de reguliere onderwijstijd.

Locatie van dans- en muziekonderwijs

We kunnen drie hoofdvarianten onderscheiden met betrekking tot de locaties waar de muziek- en danslessen en de reguliere lessen plaatsvinden.

1. Bij de eerste variant is de middelbare school gehuisvest in de hogeschool. Zowel de dans- en muzieklessen als de reguliere vo-lessen worden dus gegeven op één locatie, namelijk de hogeschool. Betrokkenen zeggen hierover onder meer: *“Doordat de school in hetzelfde gebouw zit als de hogeschool en leerlingen les krijgen van hbo-docenten zijn de vooropleidingstrajecten uniek. Leerlingen zitten in een stimulerende omgeving. Verder is het heel fijn dat leerlingen doordat alles*

in hetzelfde gebouw zit, niet hoeven te reizen voor dans/muzieklessen. Er zijn bijvoorbeeld mooie dansstudio's, live pianomuziek bij balletlessen en goede repetitieruimtes voor muzikanten."

2. In de tweede variant vinden alle lessen plaats op de middelbare school. De school heeft dans- of muziekstudio's in de school en alle lessen worden hier gegeven. Net als in de eerste variant hebben leerlingen hier geen reistijd voor hun dans- of muzieklessen. Ouders zeggen hierover: *"We waarderen het enorm dat alle lessen op een locatie gegeven worden."* Leerlingen van een andere school geven aan: *"Het is heel fijn dat de dansstudio's in de school zijn. Dan hebben we geen reistijd om naar danslessen te gaan en kunnen we bovendien in tussenuren zelf extra oefenen."*
3. Ten derde zijn er scholen waar de reguliere lessen op de vo-school gegeven worden en leerlingen naar een locatie van de hogeschool of een andere locatie gaan voor hun dans- of muziekonderwijs. Bij deze derde variant hebben leerlingen dus wel reistijd voor hun dans- of muzieklessen.

Naast de hierboven beschreven drie hoofdvarianten zijn er DAMU-scholen waar we een tussenvorm van de tweede en derde variant zien. Hierbij worden bijvoorbeeld de lessen in de onderbouw op de vo-school gegeven en gaan leerlingen in de bovenbouw ook naar de hogeschool voor dans- of muzieklessen.

3.3 Gebruik mogelijkheden beleidsregel voor verlichten studielast

De beleidsregel biedt DAMU-scholen drie mogelijkheden voor verlichting van de studielast van DAMU-leerlingen:

- afwijken van voorschriften met betrekking tot onderwijstijd;
- afwijken van voorschriften met betrekking tot vakken;
- gespreid examen.

In de praktijk hangen de eerste twee mogelijkheden zeer nauw met elkaar samen. Alle DAMU-scholen maken in meer of mindere mate gebruik van de eerste mogelijkheid. DAMU-leerlingen volgen minder reguliere vo-vakken dan andere leerlingen. Dat realiseren de DAMU-scholen door leerlingen vrijstellingen te geven voor bepaalde vakken, mogelijkheid twee. Bij deze tweede mogelijkheid zien we veel variaties tussen de scholen. Aan het ene uiterste zien we een variant waarbij het bij het geven van vrijstelling om individueel maatwerk gaat. In overleg met de leerlingen en zijn ouders bekijkt de school of vrijstellingen nodig zijn en zo ja, welke. Aan het andere uiterste zien we scholen die voor alle DAMU-leerlingen gebruik maken van alle vrijstellingsmogelijkheden voor vakken. Op de meeste scholen is sprake van een tussenvariant waarbij alle DAMU-leerlingen in de onderbouw dezelfde vrijstellingen krijgen en waarbij in de bovenbouw sprake is van maatwerk.

In de onderbouw maken vrijwel alle scholen gebruik van mogelijkheid om leerlingen vrijstelling te geven voor lichamelijke opvoeding. Daarnaast zijn er scholen die de DAMU-leerlingen in de onderbouw vrijstelling geven voor bijvoorbeeld beeldende vorming, handvaardigheid, tekenen, muziek, techniek of levensbeschouwing. Verder is er een school die in de derde klas werkt met vervroegde profielkeuze. Een leerling kan na de herfstvakantie een vak laten vallen dat hij niet in zijn profiel kiest. Hierbij is sprake van maatwerk en de school overlegt hierover met de leerling en zijn ouders.

Net als in de onderbouw, hebben DAMU-leerlingen in de bovenbouw vaak vrijstelling voor het vak lichamelijke opvoeding. Andere vakken waarvoor alle DAMU-leerlingen op een deel van de scholen vrijstelling krijgen zijn maatschappijleer en/of culturele en kunstzinnige vormgeving. Verder is er bij het

geven van vrijstelling in de bovenbouw vaak sprake van maatwerk. Of en zo ja welke vrijstellingen leerlingen krijgen, hangt in de meeste gevallen samen met de wens van de leerling en zijn ouders en ook met het profiel dat leerlingen kiezen. In sommige gevallen wordt niet of slechts in zeer beperkte mate voor vrijstellingen gekozen omdat de leerling en zijn ouders en/of de school veel waarde hechten aan een compleet vo-programma, zodat na het behalen van het diploma ook zoveel mogelijke andere vervolgopleidingen een reële optie blijven. Dit vinden zij bijvoorbeeld van belang omdat een dansopleiding kwetsbaar kan zijn in verband met blessures of de leerlingen zijn zo ambitieus dat zij geen vrijstellingen willen. In andere gevallen wordt op basis van het gekozen profiel van een leerling bekeken welke vrijstellingsmogelijkheden er zijn en krijgt de leerling op basis daarvan vrijstelling voor een of twee vakken. Op weer andere scholen is het aantal profielen waaruit DAMU-leerlingen kunnen kiezen beperkt of worden bepaalde profielen sterk afgeraden, bijvoorbeeld omdat leerlingen bij die profielen geen garantie hebben dat dans/muzieklessen niet samenvallen met reguliere vo-lessen of omdat leerlingen bepaalde vo-vakken dan op een andere vo-school moeten volgen.

De mate waarin DAMU-scholen gebruik maken van de mogelijkheid om leerlingen gespreid examen te laten doen, varieert sterk tussen de scholen. Aan het ene uiterste zien we scholen waar vrijwel alle leerlingen van deze mogelijkheid gebruik maken en aan het andere uiterste scholen waar leerlingen nooit gebruik maken van deze mogelijkheid. Tussen deze twee uitersten zijn er scholen waarbij sprake is van maatwerk en per leerling bekeken wordt of gespreid examen doen noodzakelijk is.

3.4 Begeleiding van DAMU-leerlingen

Alle DAMU-scholen geven op een min of meer vergelijkbare wijze vorm aan de begeleiding van DAMU-leerlingen. Net als andere leerlingen hebben de DAMU-leerlingen een mentor, waarbij zij terecht kunnen voor dingen die te maken hebben met het reguliere vo-onderwijs. Daarnaast krijgen de DAMU-leerlingen aparte begeleiding voor dans of muziek, in de vorm van een mentor of coördinator. Los van deze personen blijkt uit de interviews met de leerlingen dat zij goed hun weg weten te vinden in de school als zij vragen hebben of tegen bepaalde problemen aanlopen. Naar wie leerlingen toegaan, hangt samen met de persoonlijke voorkeur van leerlingen en met de wijze waarop bepaalde personen in de school zaken oppakken. Leerlingen zeggen hier bijvoorbeeld over: *“Als er iets niet klopt in mijn rooster dan ga ik meteen naar de roostermaker. Dan is het veel sneller geregeld dan wanneer ik eerst met mijn mentor ga praten.”* en *“Als er iets is, ga ik het liefste naar de danscoördinator. Zij kent alle dansleerlingen goed en weet ook goed hoe die leerlingen het op school doen. Zij heeft niet alleen aandacht voor dans, maar ook voor onze prestaties op school.”*

4 Knelpunten en positieve punten

In het vorige hoofdstuk hebben we de vormgeving van het onderwijs aan DAMU-leerlingen beschreven. In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen van betrokkenen. Naast DAMU-leerlingen en hun ouders en DAMU-scholen gaat het daarbij ook om aanbieders van hbo-vooropleidingen dans en muziek, de Stichting DAMU, de VO-raad, de Vereniging Hogescholen en de Inspectie van het Onderwijs. In de interviews met alle betrokken hebben we expliciet gevraagd naar knelpunten en suggesties om deze weg te nemen/verminderen en naar positieve ervaringen. Op basis daarvan geven we in dit hoofdstuk antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke knelpunten ervaren betrokkenen in de beleidsregel en bij de vormgeving van het onderwijs aan DAMU-leerlingen?
- Welke suggesties hebben betrokkenen om deze knelpunten te verminderen of weg te nemen?
- Wat zijn volgens betrokkenen positieve punten van de beleidsregel?

Voordat we ingaan op de beschrijving van de knelpunten en de positieve punten, is het van belang om te melden dat vrijwel alle betrokkenen positief zijn over de DAMU-regeling. Een van de leerlingen geeft dit treffend weer: *“het is mijn droom om school met dans te combineren en op deze manier is dat mogelijk”*. Gezien het overwegend positieve oordeel van de betrokkenen kunnen de knelpunten veelal beschouwd worden als verbeterpunten om de regeling te optimaliseren.

4.1 Knelpunten en suggesties

Bij de beschrijving van de knelpunten maken we een onderscheid in drie hoofdgroepen knelpunten. Het betreft knelpunten die samenhangen met:

- de inhoud van de beleidsregel;
- de financiering;
- de uitvoering op de scholen.

We beschrijven niet alleen de knelpunten, maar geven ook de suggesties van de betrokkenen weer om deze knelpunten weg te nemen of te verminderen.

4.1.1 Inhoud beleidsregel

Beperking tot dans en muziek

Een deel van de leerlingen, DAMU-scholen en hogescholen geeft aan het jammer te vinden dat de DAMU-regeling beperkt is tot dans en muziek. Zij zouden graag ook andere kunstdisciplines toevoegen zoals beeldende kunst, theater en circus. De groep betrokkenen die de DAMU-regeling graag uit zou breiden met andere kunstdisciplines is verdeeld over de reikwijdte van gewenste uitbreiding. Een deel zou alleen leeftijdsafhankelijke disciplines toe willen voegen (bijvoorbeeld circus), terwijl een ander deel ook leeftijdsonafhankelijke kunstdisciplines, zoals beeldende vorming, toe zouden willen voegen. De VO-raad en een van de hbo-opleidingen pleit voor een meer generieke talentregeling, waarin (kunst)talenten in de breedste zin van het woord een plaats zouden kunnen krijgen. Zo'n regeling moet scholen meer ruimte geven om voor alle toptalenten maatwerk te bieden.

Positie vmbo-leerlingen

Met betrekking tot de positie van vmbo-leerlingen ervaren de betrokkenen twee knelpunten. Het eerste knelpunt betreft de positie van leerlingen die in de theoretische leerweg in het vmbo zitten. Deze is volgens een deel van de betrokkenen onduidelijk. De DAMU-regeling is gericht op doorstroom naar het hbo, maar geeft wel vrijstellingsmogelijkheden voor vmbo-t. Een deel van de DAMU-scholen verzorgt ook DAMU-onderwijs voor vmbo-t-leerlingen. Zij vinden het vreemd dat ook voor deze leerlingen doorstroom naar het hbo beoogd wordt. Hierdoor krijgen leerlingen onterecht het idee dat een mbo-opleiding minderwaardig is. Verder geven betrokkenen aan dat vmbo-t-leerlingen volgens hen niet altijd in aanmerking komen voor reiskostenvergoeding.¹⁵

Een klein deel van de betrokkenen benoemt niet alleen de positie van vmbo-t-leerlingen, maar ook die van leerlingen van de lagere vmbo-niveaus. In het kader van gelijke kansen vinden zij het oneerlijk dat deze leerlingen uitgesloten worden. Ook leerlingen met een lager cognitief niveau kunnen zeer talentvol zijn op het gebied van dans of muziek.

Betrokkenen geven verschillende suggesties om bovengenoemde knelpunten weg te nemen of te verminderen.

- In de eerste plaats zouden vmbo-t leerlingen volgens betrokkenen net als andere DAMU-leerlingen altijd in aanmerking moeten komen voor reiskostenvergoeding, ook als deze leerlingen vermoedelijk doorstromen naar een mbo-opleiding.
- Een tweede suggestie betreft een stevigere verankering van vmbo-t-leerlingen in de regeling en wel door ook doorstroom naar mbo-opleidingen te beogen. Zij kunnen hiervoor, net als nu, dezelfde vooropleiding volgen als havo- en vwo-leerlingen.
- Een derde suggestie gaat verder en betreft een uitbreiding van de regeling voor alle vmbo-leerlingen, waarbij expliciet ook doorstroom naar mbo-opleidingen beoogd wordt. Kanttekening hierbij is dat volgens de hogescholen niet alle mbo-opleidingen van hoge kwaliteit zijn. Als er vooropleidingen komen specifiek gericht op doorstroom naar mbo is de kwaliteit van deze vooropleidingen daarom een aandachtspunt. Oplossingen die in dit verband genoemd worden, zijn accreditatie van mbo-opleidingen vergelijkbaar aan de huidige accreditatie van hbo-opleidingen en alleen mbo-vooropleidingen toestaan die samenwerken met de huidige hbo-vooropleidingen.

Mogelijkheden voor vrijstellingen

Hoewel alle betrokkenen de mogelijkheden voor verlichting van de studielast van DAMU-leerlingen waarderen, zou een deel van de DAMU-scholen en de hogescholen de huidige mogelijkheden graag verruimen. Hierbij worden verschillende wensen geuit.

- Ruimere vrijstellingsmogelijkheden voor de onderbouw, met name in het tweede en derde leerjaar.¹⁶ De belasting door reguliere vo-vakken is hoog in die jaren, terwijl er veel winst te behalen is in de artistieke ontwikkeling. Suggesties die gegeven worden zijn om de vrijstellingsmogelijkheid in de onderbouw met een vak uit te breiden en de mogelijkheid voor vervroegde profielkeuze.¹⁷

¹⁵ De regeling voor vergoeding van reiskosten is ook van toepassing voor vmbo-t-leerlingen, uiteraard onder voorwaarde dat het DAMU-leerlingen zijn volgens de Beleidsregel verstrekking DAMU-licentie vo. Meer in het bijzonder moeten de leerlingen een hbo-vooropleiding dans/muziek volgen.

¹⁶ De Wet modernisering onderwijstijd vo biedt al mogelijkheden voor flexibiliteit en maatwerk. Zie hiervoor: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooltijden-en-onderwijstijd/overzicht-aantal-uren-onderwijstijd/modernisering-normen-onderwijstijd-voortgezet-onderwijs-vo.

¹⁷ Wat betreft de vervroegde profielkeuze, los van de DAMU-regeling zijn er voor vo-scholen al mogelijkheden op dit gebied. Zie hiervoor bijvoorbeeld het recente artikel "Versneld vakken afsluiten en laten vallen in havo 3 verhoogt de motivatie" op de website van de VO-raad.

- Verruiming van de vrijstellingsmogelijkheden in de bovenbouw.¹⁸ Deze zijn beperkt tot een profielkeuzevak of het keuzevak. Scholen zouden liever de mogelijkheid hebben om leerlingen simpelweg één vak minder te laten volgen, ongeacht de 'status' van dit vak.
- Dans in het vmbo-t, net als op de havo, toestaan als examenvak.¹⁹
- Mogelijkheid bieden aan DAMU-scholen om leerlingen staatsexamen te laten doen. Leerlingen kunnen hun diploma dan echt gefaseerd behalen (is ruimer dan gespreid examen) en hun hbo-opleiding voor dans of muziek al starten, als ze bijvoorbeeld nog voor één vo-vak examen moeten doen.

Leerlingen en ouders hebben niet of nauwelijks behoefte aan verruiming van de mogelijkheden voor vrijstelling. Zij zijn tevreden met de mogelijkheden die er nu zijn. Bovendien vindt een deel van de leerlingen en ouders het van belang dat er met het oog op eventuele doorstroom naar andere vervolgonderwijsprogramma's dan die voor dans en muziek niet te veel wordt afgeweken van het reguliere onderwijsprogramma.

Informatievoorziening

Verschillende DAMU-scholen geven aan dat het moeilijk is om informatie over de DAMU-regeling te vinden. Het is volgens hen lastig om te vinden wat de regels precies inhouden (bijvoorbeeld de vrijstellingen in de onderbouw) en wat de regels voor de praktijk betekenen (bijvoorbeeld de relatie met de Wet modernisering onderwijstijd vo). Als suggestie om de informatievoorziening te verbeteren geven de betrokkenen aan dat er een website over de DAMU-regeling zou kunnen komen. Deze website kan meerdere doelen dienen. Naast de hiervoor beschreven informatie kan de website ook gebruikt worden voor uitwisseling tussen DAMU-scholen en antwoord geven op door leerlingen en ouders veel gestelde vragen. Een van de betrokkenen stelt voor dat de Stichting DAMU in positie gebracht zou kunnen worden om een dergelijke website te beheren. Dit voorstel sluit aan bij een knelpunt dat door enkele DAMU-scholen genoemd wordt, namelijk dat er weinig bekend is over de Stichting DAMU.

Licentie voor vestiging

Een van de DAMU-scholen vindt het een knelpunt dat de DAMU-licentie wordt toegekend aan een vestiging. Deze school zou liever zien dat de licentie wordt toegekend aan de gehele school of aan de het bestuur. Op die manier hebben bestuurlijke besluiten over herstructurering, bijvoorbeeld vanwege krimp, geen nadelige gevolgen voor leerlingen.

4.1.2 Financiering

Financiering van het DAMU-onderwijs

Met uitzondering van leerlingen ervaren alle betrokken partijen de financiering van het DAMU-onderwijs als een knelpunt. Zowel vo-scholen als hogescholen krijgen geen extra bekostiging voor het onderwijs aan DAMU-leerlingen. Volgens vo-scholen is extra bekostiging wenselijk omdat het realiseren van maatwerk en het bieden van individuele begeleiding aan DAMU-leerlingen veel tijd kosten. Scholen moeten bijvoorbeeld maatwerk bieden op het gebied van roostering, moeten een coördinator aanstellen en moeten vaak kleinere klassen maken voor DAMU-leerlingen. Een betrokkene van een DAMU-school verwoordt het als volgt: *“Als DAMU-school krijg je een licentie om een hele specifieke*

¹⁸ Zie voetnoot 16.

¹⁹ Volgens de Wet op het voortgezet onderwijs kunnen vmbo-t-leerlingen examen doen in het vak dans. Dit vak valt in het vrije deel van de profielen voor het derde en vierde leerjaar van de theoretische leerweg.

groep leerlingen goed te bedienen, maar DAMU-scholen krijgen geen financiering. Financiering zou passen in het excellentiestreven van de overheid”.

Ook volgens hogescholen is extra bekostiging wenselijk. Sinds 2004 is er volgens hen geen zelfstandige bekostiging meer voor vooropleidingstrajecten, maar is deze ongeoormerkt opgenomen in de vaste voet van de financiering die hogescholen van de overheid ontvangen. Het is dus niet zo dat hogescholen meer bekostiging krijgen naarmate het aantal leerlingen in de vooropleiding groter is. Het zou goed zijn als hogescholen van de overheid een vergoeding krijgen, speciaal voor de vooropleiding, en de hoogte van die vergoeding (mede) te baseren op het aantal leerlingen. Een hogeschool voegt hieraan toe dat de hogescholen met hun vooropleiding een deel van het onderwijs van de vo-scholen overnemen, door middel van het invullen van de vrijgekomen ruimte vanuit de vrijstellingen. Het is volgens deze hogeschool dan ook logisch als de vo-scholen daarvoor een vergoeding zouden betalen aan de hogescholen. Andere hogescholen zijn het niet met deze oplossing eens en zijn alleen voor de eerder genoemde bekostiging door de overheid.

Naast de hoge kosten voor de onderwijsinstellingen benoemen alle betrokken partijen de hoge kosten voor ouders. De kosten voor ouders voor de vooropleiding zijn hoog door de combinatie van lesgeld, kosten voor attributen en de bijkomende hoge reiskosten. Er zijn enkele subsidietrajecten, bijvoorbeeld het Jeugdcultuurfonds, maar deze subsidietrajecten kunnen slechts in een deel van de kosten voorzien. Een van de vo-scholen geeft als suggestie om een gestroomlijnde regeling in te stellen, voor tegemoetkoming van kosten voor een vooropleidingstraject.

Reiskostenvergoeding²⁰

Alle betrokken partijen noemen knelpunten met betrekking tot de reiskostenvergoeding voor DAMU-leerlingen en hun ouders. Er worden verschillende punten genoemd.

- **Inkomensgrens:** deze is zodanig streng dat veel leerlingen niet aanmerking komen voor vergoeding, terwijl zij het eigenlijk wel nodig hebben. Bovendien wordt het inkomen van beide ouders bij elkaar opgeteld, terwijl bij gescheiden ouders de praktijk vaak is dat één ouder de kosten draagt.
- **Hoogte van de vergoeding:** leerlingen die voor vergoeding in aanmerking komen, krijgen slechts 70% van de kosten vergoed.
- **Reisafstand:** de reisafstand wordt berekend met behulp van een routeplanner gebaseerd op een reisafstand over de weg. Leerlingen reizen met het openbaar vervoer en de reisafstand per openbaar vervoer is vaak groter dan de kortste route die een reisplanner aangeeft.
- **IJKdatum:** voor het toekennen van de vergoeding wordt een strikte datum aangehouden, terwijl de vergoeding op meerdere momenten per jaar aangevraagd zou moeten kunnen worden.
- **Aanvraagdatum:** de informatie over de reiskostenvergoeding is pas laat bekend. In oktober konden ouders een aanvraag indienen. Deze late aanvraagdatum is problematisch voor ouders die de vergoeding echt nodig hebben, omdat ze bij de inschrijving bij de vo-school moeten weten of ze de reiskostenvergoeding zullen krijgen.
- **Vmbo-t-leerlingen:** zoals eerder al aangegeven komen vmbo-t-leerlingen volgens betrokkenen niet altijd in aanmerking voor reiskostenvergoeding.

De betrokkenen zouden graag zien dat de regeling voor de reiskostenvergoeding verruimd wordt, zodat de genoemde knelpunten weggenomen kunnen worden. Sommige leerlingen vragen zich af of het niet beter is om de huidige regeling te vervangen door een regeling waarbij DAMU-leerlingen net als leerlingen in het hoger onderwijs en het mbo een ov-kaart krijgen.

---

²⁰ De reiskostenvergoeding was geen onderdeel van het onderzoek. Omdat betrokkenen dit onderwerp ongevraagd ter sprake brachten, nemen we het toch op in de rapportage.

4.1.3 Uitvoering DAMU-regeling

Wat betreft de praktijk op de DAMU-scholen, de uitvoering van beleidsregel in de praktijk, zien we twee knelpunten die zich op de meeste DAMU-scholen voordoen. Daarnaast zijn er nog een aantal meer schoolspecifieke knelpunten.

Roosters

Op veel DAMU-scholen geven met name bovenbouwleerlingen en ouders aan dat het lesrooster niet optimaal is. Aan de ene kant hebben leerlingen soms overlap in die zin dat een les van een schoolvak op hetzelfde moment gegeven wordt als een dans- of muziekles, terwijl zij aan de andere kant veel tussenuren hebben. Volgens leerlingen kunnen zij deze tussenuren niet optimaal benutten, omdat zij in die uren niet terecht kunnen bij docenten voor vragen over een vak waarvan zij vanwege overlap in het rooster een les hebben gemist. Ook kunnen leerlingen naar eigen zeggen in tussenuren lang niet altijd oefenen voor hun kunstdiscipline, omdat daarvoor geen geschikte ruimtes zijn. De DAMU-scholen erkennen de hiervoor genoemde knelpunten in de lesroosters, maar zien geen optimale oplossing. Roostermakers investeren veel tijd in lesroosters, maar hebben te maken met de beperkingen van het aantal beschikbare lessen per docent, het totaal aantal beschikbare uren en uren waarop dans- en muzieklessen gegeven worden. Deze beperkingen maken het vrijwel onmogelijk om voor elke leerling maatwerk te regelen, terwijl dat wel nodig is gezien de verschillende vakken die leerlingen in de bovenbouw volgen.

Als oplossing kiezen sommige DAMU-scholen ervoor om het aantal profielen waaruit leerlingen in de bovenbouw kunnen kiezen te beperken. Hierdoor kunnen roosterproblemen voorkomen worden. Uit de interviews met leerlingen op de betreffende scholen blijkt echter dat dit geen optimale oplossing is. De leerlingen benoemen de beperkte profielkeuze als knelpunt: *“Ik wil uit alle profielen kunnen kiezen, ik wil een goed plan b hebben, bijvoorbeeld voor als ik een blessure oploop.”* Andere oplossingen voor overlap en tussenuren in het lesrooster die leerlingen voorstellen, zijn (huiswerk)begeleiding, steunlessen en het volgen van een vak in verschillende parallelklassen. Een deel van de DAMU-scholen werkt al met deze oplossingen.

Niet alleen het lesrooster, maar ook het jaarrooster is volgens ouders en leerlingen op een groot aantal van de DAMU-scholen een knelpunt. Zij geven aan dat voorstellingen soms direct voor of in een toets- of pta-week vallen. Hierdoor missen leerlingen toetsen of hebben zij te weinig tijd om toetsen goed voor te bereiden. De scholen erkennen dit punt en streven ernaar dergelijke overlap in het jaarrooster te voorkomen. Zij geven aan dat afstemmen van het jaarrooster een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van de vo-school en de vooropleiding.

Bekendheid en draagvlak

Op een deel van de DAMU-scholen geven leerlingen en personeel aan dat zeker niet alle docenten goed op de hoogte zijn van de DAMU-regeling en wat de combinatie van regulier onderwijs met dans/muziekonderwijs voor leerlingen betekent. Zij realiseren zich bijvoorbeeld onvoldoende hoeveel tijd leerlingen investeren in dans of muziek. Ze zijn onvoldoende op de hoogte van afspraken die de school gemaakt heeft met leerlingen over iets later komen of iets eerder weg gaan of ze weten niet dat leerlingen in een extra drukke periode zitten vanwege voorstellingen. Leerlingen geven aan dat zij zich hierdoor steeds opnieuw moeten verantwoorden als ze bijvoorbeeld een les missen of een toets willen verzetten. Het onbegrip dat leerlingen soms ervaren wordt door een leerling treffend verwoord: *“Als ik een les heb gemist, zegt die docent dat hij zeker nog tot kwart over vier aanwezig is en ik langs kan komen voor vragen. Terwijl ik hier zeker tot zes uur bezig ben met mijn danslessen.”*

Leerlingen opperen dat de bekendheid en het draagvlak onder docenten vergroot kan worden door docenten uitgebreider te informeren over de vooropleidingen. Dit kan bijvoorbeeld op een voorlichtingsavond voor docenten. Leerlingen zijn bereid om daar te vertellen over hun vooropleiding, zodat het ook echt gaat leven bij docenten en die een goed beeld krijgen van de belasting voor leerlingen. Scholen geven aan dat de directie van een school de taak heeft om ervoor te zorgen dat docenten, zeker nieuwe docenten, op de hoogte zijn van de afspraken die de school heeft met DAMU-leerlingen.

Schoolspecifieke knelpunten

Zoals we in hoofdstuk 3 beschreven hebben, richten DAMU-scholen de combinatie van dans- en muziekonderwijs en regulier vo-onderwijs op verschillende manieren in. Hierdoor ervaren betrokkenen op sommige scholen knelpunten, die specifiek voor een of enkele scholen gelden. Het betreft de volgende knelpunten.

Door de lange dagen hebben DAMU-leerlingen weinig tijd om huiswerk te maken. Op sommige scholen zijn leerlingen van mening dat docenten hier te weinig rekening mee houden. Ze krijgen een zodanig grote hoeveelheid 'maakwerk' dat ze dat niet af kunnen krijgen. Als oplossing stellen leerlingen voor dat docenten een selectie maken van belangrijke opdrachten, zodat de DAMU-leerlingen hun schaarse tijd effectiever kunnen gebruiken. Daarnaast zijn leerlingen op enkele scholen van mening dat docenten het huiswerk (te) laat opgeven, bijvoorbeeld voor de volgende dag. Hierdoor hebben de leerlingen geen mogelijkheid om vooruit te werken. Een suggestie van de leerlingen is om te werken met studieplanners (sommige andere DAMU-scholen zetten die al in), waardoor huiswerk altijd vooraf bekend is.

Leerlingen en ouders van enkele DAMU-scholen noemen het gebrek aan tijd tussen danslessen en reguliere lessen als knelpunt. Leerlingen hebben hierdoor (te) weinig tijd om zich om te kleden en te eten. Ouders maken zich soms zorgen om de korte pauzes, omdat de scholen gezond eten promoten, maar leerlingen hier soms te weinig tijd voor hebben.

Tot slot geven leerlingen, ouders en personeel op enkele scholen aan dat leerlingen veel reistijd kwijt zijn om naar de locatie voor dans- of muziekonderwijs te gaan. Leerlingen geven aan dat deze reistijd af gaat van hun effectieve leertijd, terwijl er al weinig leertijd is. Leerlingen geven als suggestie om dans- en muziekstudio's in de school te integreren, wat op andere DAMU-scholen al het geval is.

4.2 Positieve punten

DAMU-leerlingen, ouders, scholen en hogescholen zijn over het algemeen erg positief over de mogelijkheden van de DAMU-regeling. Op de vraag of de DAMU-regeling zou moeten blijven zegt een leerling treffend: *"met honderd uitroeptekens ja!"*. Alle betrokkenen noemen dat de DAMU-regeling het mogelijk maakt voor leerlingen om hun passie met school te kunnen combineren. Een leerling stelt: *"DAMU biedt de mogelijkheid je op een extra vlak te ontwikkelen. Ik wist niet dat ik het zo leuk vond dat ik er mijn beroep van wilde maken."* Leerlingen hebben het gevoel dat hun talent erkend wordt door de DAMU-regeling.

Bij de beschrijving van de positieve ervaringen maken we gebruik van dezelfde onderverdeling als bij de knelpunten. Het betreft positieve ervaringen die samenhangen met:

- de inhoud van de beleidsregel;
- de financiering;
- de uitvoering op de scholen.

4.2.1 Inhoud beleidsregel

Verminderen studielast leerlingen

Alle betrokken partijen waarderen het dat de beleidsregel mogelijkheden biedt om de studielast van leerlingen te verminderen. Door deze mogelijkheden komt er tijd vrij voor leerlingen die *“zij aan hun passie kunnen besteden.”* Het eerder beschreven knelpunt met betrekking tot de vrijstelling lijkt wellicht in tegenspraak tot deze positieve ervaring. Dat is echter niet zo. Alle betrokken partijen waarderen de mogelijkheden die er nu zijn; een deel van de DAMU-scholen en de hogescholen zou echter graag nog iets ruimere mogelijkheden zien.

Persoonlijke ontwikkeling

De DAMU-regeling maakt het volgens alle betrokken partijen mogelijk dat leerlingen regulier onderwijs en een vooropleiding dans of muziek kunnen combineren. Deze combinatie helpt leerlingen in hun persoonlijke ontwikkeling. Zo noemen leerlingen bijvoorbeeld dat ze (goed) leren plannen, omdat ze drukke dagen hebben. Ze zien hier zelf het belang van in: *“Het is een voorbereiding op het echte leven later, dat wordt ook druk. Nu is het zwaar, dan weet je al een beetje hoe het is.”* Daarnaast geven leerlingen, ouders en personeel van DAMU-scholen aan dat school en dans- of muziek elkaar versterken. Een van de leerlingen zegt: *“Doordat ik dans, voel ik me gezonder, en kan ik me goed focussen op school.”* Ook ouders geven aan dat de combinatie van school en passie zorgt voor motivatie op school, omdat hun kinderen door dans/muziek veel discipline hebben. Personeel van alle DAMU-scholen geeft aan dat de DAMU-leerlingen over het algemeen ontzettend gemotiveerd zijn en soms zelfs geremd moeten worden in hun enthousiasme om alles te willen doen.

Samenwerking vo-school en hogeschool

De voorwaarde in de huidige beleidsregel met betrekking tot samenwerking tussen een vo-school en een hogeschool wordt breed onderschreven. Belangrijkste argument van de hogescholen hiervoor is dat zij hierdoor hun verantwoordelijkheid voor de inhoud van het vooropleidingstraject waar kunnen maken. Naar eigen zeggen hebben zij de expertise op het gebied van dans- en muziekonderwijs. Leerlingen en ouders onderschrijven dit. Ze zijn zeer te spreken over de hoge kwaliteit van de dans- en muzieklessen die gegeven worden door docenten van de hogeschool. Bijkomend voordeel van de samenwerking tussen vo-scholen en hogescholen is volgens betrokkenen dat docenten van de hogescholen hierdoor ook zicht hebben op de voortgang van leerlingen op school. *“We hebben bijvoorbeeld inzage in rapporten en toetscijfers van middelbare schoolvakken. We weten het dan als het niet goed gaat met een leerling en kunnen daar rekening mee houden.”* Volgens de hogescholen is dit een voordeel ten opzichte van leerlingen van niet DAMU-scholen die een vooropleiding volgen.

4.2.2 Financiering: reiskosten

Alle betrokken partijen geven aan het goed te vinden dat er een reiskostenvergoeding is ingesteld voor ouders met een laag inkomen, omdat zij de vooropleidingstrajecten in combinatie met de hoge reiskosten anders niet kunnen betalen. Dat het principe van een reiskostenvergoeding breed draagvlak heeft, neemt niet weg dat veel betrokkenen knelpunten ervaren bij de inhoud en uitvoering van de regeling voor reiskostenvergoeding (zie hiervoor 4.1.2).

4.2.3 Uitvoering op de scholen

Flexibiliteit

Op vrijwel alle DAMU-scholen waarderen leerlingen en ouders de flexibiliteit van de school. In overleg is er volgens hen veel mogelijk op de DAMU-scholen. Zo wordt er bijvoorbeeld op veel DAMU-scholen rekening gehouden met de grote reistijd van de leerlingen en hebben de meeste docenten er begrip voor als leerlingen een les niet kunnen volgen. Ook worden toetsen waar nodig verplaatst of kunnen leerlingen toetsen inhalen, kunnen leerlingen verlof vragen voor optredens en repetities en wordt er meegedacht over oplossingen in drukke periodes.

Begeleiding

Leerlingen, ouders en personeel op de meeste DAMU-scholen benoemen dat de begeleiding van DAMU-leerlingen goed verloopt. Leerlingen geven over het algemeen aan dat het duidelijk is waar ze terecht kunnen met hun vragen en bij eventuele problemen. Een van de leerlingen stelt: *“Als je iets aankomt, wordt het echt wel opgelost.”* Ook geven leerlingen en ouders op nagenoeg alle DAMU-scholen aan dat dans- of muziekcoördinator een belangrijke rol speelt in de begeleiding van leerlingen en leerlingen ondersteunt op zowel het gebied van dans of muziek als wat betreft het overkoepelend ‘managen’ van zowel school als kunstdiscipline.

Schoolspecifieke punten

Net als bij de knelpunten zijn er ook positieve punten die samenhangen met de vormgeving van het DAMU-onderwijs op de betreffende scholen. Ten eerste worden de speciale klassen voor DAMU-leerlingen door personeel, ouders en leerlingen van verschillende DAMU-scholen en door enkele hogescholen als positief benoemd. Op een deel van de DAMU-scholen vormen DAMU-leerlingen samen met andere leerlingen met een toptalent (bijvoorbeeld sport) een klas. Dit gebeurt met name in de onderbouw. Leerlingen vertellen dat ze het fijn vinden om in een gemotiveerde klas te zitten, waar alle leerlingen een talent hebben waar zij veel tijd in stoppen. Een van de leerlingen stelt treffend: *“Je kunt doen wat je leuk vindt en je zit in een klas waar iedereen dezelfde passie heeft. De combinatie werkt goed. Je bereidt je eigenlijk al voor op wat je later te wachten staat.”* Ouders en personeel van de DAMU-scholen geven aan dat deze klassen goed werken voor de roostering en begeleiding van de leerlingen, omdat er vaak specifieke mentoren voor zo’n klas aangesteld worden. Daarnaast benoemen verschillende ouders dat leerlingen in zo’n klas elkaar motiveren en stimuleren in hun creativiteit. Enkele andere DAMU-scholen en hogescholen geven juist aan dat ze het heel goed vinden dat DAMU-leerlingen in een klas met reguliere leerlingen zitten. Hierbij wordt ten eerste het argument gebruikt dat deze combinatie ervoor zorgt dat DAMU-leerlingen nog enigszins een sociaal leven ervaren, doordat ze niet enkel met DAMU-leerlingen in een klas zitten. Daarnaast wordt door een van de hogescholen ook de maatschappelijke functie van het mixen van reguliere leerlingen en DAMU-leerlingen benoemd, omdat de combinatie ervoor zorgt dat DAMU-leerlingen ook voorbereid worden op de maatschappij, door diversiteit te ervaren in hun onderwijs.

Ten tweede geeft een deel van de DAMU-scholen en de hogescholen aan dat het prettig is als de dans- en muzieklessen en de reguliere lessen op één locatie kunnen plaatsvinden, omdat dit er voor zorgt dat leerlingen zo veel mogelijk effectieve onderwijstijd hebben. Dit kan ofwel de variant zijn waar de dans- en muzieklessen op de middelbare school gegeven worden, ofwel de variant waarbij de middelbare school in de hogeschool gevestigd is. Ook ouders en leerlingen geven aan het fijn te vinden dat de lessen op één locatie worden gegeven.

In de derde plaats worden gastgezinnen positief gewaardeerd door leerlingen en hun ouders van enkele DAMU-scholen. Deze scholen bieden leerlingen die van ver komen de mogelijkheid om door de week in een gastgezin te wonen. Dit maakt het mogelijk voor leerlingen om de vooropleiding te volgen, ook als ze op meer dan twee uur afstand van de DAMU-school wonen.

Ten vierde geven leerlingen van één DAMU-school aan de kleine klassen te waarderen. Daardoor hebben ze het gevoel hun leertijd effectief te kunnen besteden en hebben ze veel persoonlijk contact met docenten. Tot slot zijn leerlingen op een andere DAMU-school erg te spreken over de aangeboden steunlessen. Steunlessen zijn lessen van vakdocenten, waarin in kleine groepen informatie aangeboden wordt uit lessen die DAMU-leerlingen gemist hebben of over onderwerpen die de leerlingen moeilijk vinden.

5 Voorwaarden en procedure

In dit laatste hoofdstuk geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Wat vinden betrokkenen van het verplichte minimumaantal van 15 DAMU-leerlingen voor een DAMU-school?
- Wat vinden betrokkenen van het maximale aantal van 12 DAMU-scholen?
- Is er bij voorgaande twee vragen een onderscheid tussen dans en muziek?
- Wat vinden betrokkenen van de kwaliteitscontrole en -borging van het DAMU-onderwijs?

5.1 Minimumaantal DAMU-leerlingen

Een school die een DAMU-licentie aanvraagt, moet op zijn minst vijftien DAMU-leerlingen ingeschreven hebben staan. Uit de gesprekken blijkt dat vrijwel alle geïnterviewden van mening zijn dat een minimumeis belangrijk is om de kwaliteit van het dans- en muziekonderwijs te waarborgen. Vooral bij dansonderwijs is er een bepaalde groeps grootte nodig om het organisatorisch goed te kunnen regelen. Dansleerlingen zijn vaker dan muziekleerlingen afhankelijk van lessen in groepsverband en hebben een locatie nodig waar zij lessen volgen of kunnen oefenen. *“Als er te weinig leerlingen zijn dan moet er in één dansles aan twee niveaus dansles gegevens worden, wat niet optimaal is voor de leerlingen.”* Ook bij muziek is er een minimumaantal leerlingen nodig, bijvoorbeeld voor een orkest.

Overigens vindt een aantal geïnterviewden het opmerkelijk dat het minimumaantal leerlingen gelijk is voor iedere school, ongeacht het aantal disciplines de school aanbiedt. Zo kan in de regeling bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt tussen scholen die zowel dans als muziek aanbieden en scholen die er maar één discipline aanbieden.

Welk aantal?

Hoewel de geïnterviewden het erover eens zijn dat het wenselijk is om een minimumaantal leerlingen verplicht te stellen, lopen de meningen uiteen als het gaat om de hoogte van dit aantal. Er is een groep die van mening is dat 15 leerlingen te weinig is om een goede kwaliteit te kunnen bieden, zeker voor dans. Dan is er een groep die denkt dat het huidige aantal van 15 goed is of die het lastig vindt een aantal te noemen. Tot slot zijn er een paar geïnterviewden die zeggen dat het minimum aantal ook lager mag zijn. Bij het bepalen van het aantal zou volgens hen rekening gehouden moeten worden met de omvang, de ligging en het profiel van de school. Als er in een regio bijvoorbeeld weinig aanbod van talent is, zou een school ook met minder DAMU-leerlingen een licentie moeten kunnen krijgen en behouden. Een andere geïnterviewde zou graag zien dat in de opstartfase een lager aantal DAMU-leerlingen toegestaan is, zodat een school een inwerkperiode krijgt om te werken aan haar aanpak en imago van DAMU-school in de regio.

5.2 Maximumaantal DAMU-scholen

In de beleidsregel is opgenomen dat het aantal scholen met een DAMU-licentie niet meer dan 12 bedraagt. We hebben in de interviews aan de betrokken partijen gevraagd wat zij van dit aantal vinden. Vrijwel alle geïnterviewden zijn het erover eens dat er in ieder geval een maximum gehanteerd moet worden om een wildgroei aan DAMU-scholen te voorkomen. Als er te veel DAMU-scholen zijn gaat dat

volgens hen ten koste van de kwaliteit van het DAMU-onderwijs en raakt het aanbod voor en de concentratie van de échte toptalenten versplinterd. De volgende citaten illustreren deze opvatting: *“Beter minder scholen met een heel hoog niveau, dan meer scholen die het allemaal net niet zijn.”* en *“Het helemaal opengooien is killing! Dat moeten we niet willen. Belangrijk is dat er goed gekeken wordt naar het aanbod en daarop ingespeeld wordt.”*

Verder vinden alle betrokken partijen het belangrijk dat er een goede, landelijke spreiding van DAMU-scholen is. Leerlingen moeten de mogelijkheid hebben om op redelijke reisafstand een kunstvakopleiding te kunnen volgen.

Welk aantal?

De meningen van de deelnemers over het gewenste aantal DAMU-scholen lopen uiteen. Een deel van de betrokkenen stelt dat het aantal DAMU-scholen omlaag moet zodat de kwaliteit van het DAMU-onderwijs beter bewaakt wordt en de organisatie ervan gemakkelijker wordt. Talent moet volgens hen boven de reisafstand gesteld worden. *“Hoe meer leerlingen, des te gemakkelijker wordt het voor de scholen om activiteiten voor de kinderen te organiseren.”* Om bij een lager aantal DAMU-scholen toch aandacht te hebben voor geografische spreiding wordt het volgende alternatief geopperd. Twee DAMU-kernscholen aanwijzen met beiden verschillende dependances in de rest van het land. *“Wat je wilt is het grootste talent op de beste plek brengen. Als je teveel water bij de wijn moet doen, ga je voorbij aan wat we eigenlijk willen. We zijn bezig met het maken van de top.”*

Een ander deel van de betrokkenen pleit juist voor meer DAMU-scholen, vanuit de gedachte daarmee meer toptalenten al op jonge leeftijd te bereiken en te stimuleren in het ontwikkelen van hun talent. Gelijke kansen voor ieder kind met een talent staat in dit geval voorop. Een optie die voorgesteld wordt om de kwaliteit te behouden en het aantal DAMU-scholen te verhogen is om samenwerking tussen vo-scholen mogelijk te maken en daarmee de DAMU-licentie los te koppelen van een vo-vestiging. Het meest vergaande voorstel is om de huidige beleidsregel te vervangen voor een generieke regeling, die scholen de ruimte biedt om maatwerk te bieden aan alle leerlingen met toptalent.

5.3 Kwaliteitscontrole en -borging

De DAMU-licentie wordt verstrekt voor vier schooljaren. Na die periode kan een school een aanvraag voor een verlenging indienen bij OCW. Zowel bij de eerste aanvraag als bij de verlenging moet een vo-school een samenwerkingspartner uit het hbo-onderwijs hebben. De meerderheid van de betrokkenen vindt dat de huidige procedure goed verloopt, maar dat er nog weinig aandacht is voor het controleren en waarborgen van de kwaliteit.

Zoals we beschreven hebben in hoofdstuk 4 wordt het uitgangspunt uit de beleidsregel met betrekking tot samenwerking tussen een vo-school en een hogeschool breed onderschreven. Belangrijkste argument van de hogescholen hiervoor is dat zij hierdoor hun verantwoordelijk voor de inhoud van het vooropleidingstraject waar kunnen maken. Dat neemt niet weg dat het volgens betrokkenen wenselijk is dat er controle is op de kwaliteit van vooropleidingen / onderwijs aan DAMU-leerlingen. De kwaliteit van het aanbod loopt volgens sommige geïnterviewden sterk uiteen. *“Soms ontwikkelen hogescholen bijvoorbeeld niet zelf de lessen. Heeft elke DAMU-leerling dan nog wel een reële kans om toegelaten te worden tot een vervolgopleiding?”*

De betrokken partijen doen verschillende voorstellen om de kwaliteit van het DAMU-onderwijs te controleren en borgen. Een deel van de geïnterviewden ziet daarbij een rol weggelegd voor de Inspectie van het Onderwijs. Deze zou toezicht moeten houden op de kwaliteit van de vooropleidingen. De inspectie zelf geeft echter aan dat zij werkt met bestuurs- en risicogericht toezicht. Daarin wordt niet specifiek gekeken naar de vormgeving van het DAMU-onderwijs. Daarvoor is ook geen aanleiding want er zijn geen incidenten of signalen. Een ander deel van de geïnterviewden is van mening dat de kwaliteit van de vooropleidingen onderdeel zou kunnen zijn van de accreditatie van hogescholen. Een laatste groep geïnterviewden is voorstander van collegiale visitaties om de kwaliteit te controleren en borgen. Momenteel werkt de Stichting DAMU, waarin de vo-scholen vertegenwoordigd zijn, samen met vertegenwoordigers van de landelijke netwerken dans en muziek van de hogescholen aan een instrument voor kwaliteitsborging. Zij stellen kwaliteitsindicatoren op voor vooropleidingen/DAMU-scholen. Een volgende stap is dan de uitwerking van hoe deze indicatoren gebruikt gaan worden. Hiervoor wordt nu gedacht aan een vorm van peerreview, waarbij zowel hogescholen als vo-scholen betrokken worden. Betrokken partijen vinden het belangrijk dit in eigen hand te houden.

Bijlage 1 Gesprekspartners

Aanbieders van hbo-vooropleidingen dans en muziek

aanbieder hbo-vooropleiding	gesprekspartner
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK): Conservatorium van Amsterdam	Elisabeth Groot
ArtEZ	Gemma Jelier
Codarts	Marion Schiffers
Fontys Hogeschool voor de Kunsten (FHK)	Willy Dekkers Herma Tuunter
Dansvakopleiding Koninklijk Conservatorium Den Haag	Jan Linkens
Lucia Marthas Institute of Performing Arts	Roemjana de Haan Chris van der Loop Lucia Marthas Corine Shlomo
Zuyd Hogeschool: Conservatorium Maastricht	André Seerden

Overige betrokkenen

organisatie	gesprekspartner
Inspectie van het Onderwijs	Alexander Coenen
Stichting DAMU	Jan van Bilsen
Vereniging Hogescholen	Judith Kivits
VO-raad	Hélène van Oostrom

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht
t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, januari 2018

In opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap